

здатну до критичного мислення, правової відповідальності та світоглядної рефлексії. Наука, своєю чергою, виступає інструментом осмислення історичного досвіду та вироблення нових моделей розвитку суспільства.

У підсумку зазначимо, що українська ідентичність є складним багатовимірним феноменом, що формується у взаємодії світоглядних, правових та освітньо-наукових чинників. Філософія освіти і науки створює концептуальні підстави для їх узгодження, забезпечуючи цілісне осмислення ідентичності в контексті сучасних суспільних трансформацій.

Список використаних джерел

1. Конституція України. С. : ВВП Нотіс, 2018. 56 с.
2. Освітологія: хрестоматія : навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів / укладачі : Огнев'юк В. О., Сисоєва С. О. Київ : Едельвейс, 2013. 728 с.
3. Рабінович П. М. Основи теорії та філософії права : навч. посібник. Львів : Медицина і право, 2021. 256 с.
4. Сковорода Г. С. Наркіс. Розмова про те: Пізнай себе. Переклад Валерій Олександрович Шевчук. Твори : у двох томах. Т. 1: Поезії, байки, трактати, діалоги / ред. Олекса Мишанич. Київ : УНІГУ та НАН України, 1994. С. 150–195.
5. Філософія освіти і науки: лекційний курс та інструктивно-методичні матеріали / уклад. : Г. Д. Ємельяненко, Л. В. Абизова, О. В. Радзівська. Слов'янськ : ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», 2023. 265 с.

ЖЕЛЄЗКО Роман Анатолійович,
учитель історії України, виховник рою
«Характерники» (всеукраїнської
дитячо-юнацької військово-
патріотичної гри «Сокіл» («Джура»))
Ніжинської загальноосвітньої школи
I–III ступенів № 7 Ніжинської міської
ради Чернігівської області

МЕМОРАЛІЗАЦІЯ ОБ'ЄКТІВ ЛОКАЛЬНОГО ТУРИЗМУ В НІЖИНІ СТАНОМ НА 2026 РІК ЯК СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ УКРАЇНЬСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Меморалізація, тобто створення нових місць пам'яті, передбачає вшанування та увічнення видатних українців та українок – учасників безперервного процесу українського державотворення та збройної боротьби за збереження української державності минулих століть та сучасної російсько-

української війни. Меморалізація створює не просто пам'ятники,obelisks, монументи чи стели, вона формує маркери світосприйняття, усвідомлення українцями своєї самотності, є одним з фундаментів формування української національної ідентичності. Меморалізація тісно пов'язана з туризмом, адже часто монументи і пам'ятники, що мають на меті вшанування і увічнення учасників українського державотворення, є вагомими туристичними об'єктами, особливо для локального туризму.

Внутрішній туризм відіграє вагомий роль у формуванні української національної та громадянської ідентичності. Туристичні об'єкти в низці міст України є не лише привабливими магнітами, а й носіями колективної пам'яті. Разом з пізнавальною функцією внутрішній туризм несе в собі й виховну – виховувати нові покоління українців-патріотів Батьківщини; долати російські та радянські міфи, що спотворюють та дискредитують ряд сторінок національно-визвольної боротьби українського народу XVII–XXI століть. Прикладом наочного впливу локального туризму на процес формування української національної ідентичності є розвиток туристичної галузі в м. Ніжині – одному з провідних туристичних осередків Чернігівської області.

Туристичний потенціал м. Ніжина, крізь призму меморалізації станом на 2026 р., розкриває мешканцям міста та його гостям три основні періоди боротьби українців за свою державність проти експансії «російського світу»:

1. Доба Гетьманщини (II пол. XVII–XVIII ст.).
2. Доба національно-визвольних змагань 1917–1922 рр.
3. Період сучасної боротьби проти російської агресії (2014 р. – наш час).

Період Гетьманщини представлений в екскурсійному маршруті наступними пам'ятками: *Соборний майдан* – центральна площа м. Ніжина в добу Гетьманщини, де проводилися козацькі полкові ради; *Миколаївський собор* – центральний храм Ніжина доби козацтва, зведений на кошти ніжинської козацької старшини та за підтримки гетьмана Б. Хмельницького, Покровський храм (II пол. XVIII ст.), пам'ятник гетьману Б. Хмельницькому (1990 р.) та пам'ятні стели-камені до 370-річчя створення Ніжинського козацького полку (2018 р.) та подій пов'язаних з українсько-шведським союзом часів гетьманування Івана Мазепи та Пилипа Орлика (2019 р.), постамент «Козацька гармата» (2020 р.) – вшанування ніжинських козаків, що обороняли місто від московської навали у травні 1659 року [2, с. 60].

Доба національно-визвольних змагань 1917–1922 рр. в туристичному ареалі Ніжині представлена будинком, де народився Осип Твердовський – отаман Вільного козацтва, учасник бою під Крутами 1918 року; храмом Іоанна Богослова (1752 р.) – де О. Твердовський був охрещений та будівлею козацької школи, де О. Твердовський навчався на поч. XX ст. [1, с. 90].

Період сучасної боротьби проти російської агресії (2014 р. – наш час) репрезентується пам'ятником «Борцям за Незалежність України» (2016 р.), стелою «Герої не вмирають» (2014 р.) – на пошану героям Революції Гідності,

Яблуневою алеєю (2015 р.) – яблуні, висаджені в пам'ять про ніжинців, які загинули під час АТО у 2014–2015 рр., Алеєю Слави (2022 р.) – дошки пам'яті всім ніжинцям, які віддали своє життя за Україну у війні проти російських загарбників та пам'ятником Олександрю Мацієвському (2023 р.).

Плеяда військово-політичних діячів минулого, котрі є етнічними українцями, за свою кар'єру розбудовували імперську колоніальну систему Москви. Тому, процес дерусифікації та декомунізації в Україні ХХІ ст. зіткнувся з реальною проблемою часткової інкорпорації доробку українців доби Російської імперії до процесу українського державотворення, особливо на локальному рівні. У Ніжині це стосується таких постатей як Микола Гоголь – видатний письменник, який народився в Україні, навчався у Гімназії вищих наук князя Безбородька в Ніжині, писав про Україну, але російською мовою та був чиновником Російської імперії; Юрій Лисянський – видатний мореплавець, який народився в Ніжині у 1773 р. у спадковій старшинській родині, служив у складі флоту Російської імперії та очолював навколосвітню подорож 1803–1806 рр. та Олександр Безбородько – канцлер в уряді імператриці Катерини ІІ, наказний ніжинський полковник та один із засновників Гімназії вищих наук князя Безбородька в Ніжині у 1820 р.

У 2025 р. Український інститут національної пам'яті оприлюднив перелік осіб та подій періоду Московського царства та Російської імперії, об'єкти, присвячені яким, відповідно до пункту 4 частини 1 статті 2 Закону України «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімів», підпадають під винятки і не містять символіки російської імперської політики. До цього переліку потрапили два ніжинця: Микола Гоголь та Юрій Лисянський [4].

Державотворчий доробок М. Гоголя та Ю. Лисянського, особливо на локальному рівні, необхідно українізувати і повернути до національного надбання. Якщо Україна не українізує цих осіб та не класифікує їх як українців, це зробить росія, чия ідеологія лише чекає на відторгнення Києвом таких діячів.

Для Ніжина постать М. Гоголя важлива, оскільки М. Гоголь – один з головних магнітів ніжинського туризму. Всі базові екскурсії проходять вулицею М. Гоголя, сквером М. Гоголя, пам'ятник М. Гоголю (1881 р.) є найстарішим пам'ятником Ніжина, туристи і гості Ніжина смакують кавою в тематичній кав'ярні «Gogol Point», Ніжинський державний університет з 1939 р. носить ім'я Миколи Гоголя.

Натомість, Юрій Лисянський – туристичне відкриття Ніжина ХХІ ст. Серед туристичних пам'яток міста мореплавець увічнений в пам'ятнику Ю. Лисянському (1975 р.) в центрі однойменного скверу, в огорожі якої схований маршрут навколосвітньої подорожі. Зберігся будинок недільної школи сер. ХVІІІ ст., де викладав батько Юрія – Федір Лисянський, храм І. Богослова, де Ю. Лисянський був охрещений [3, с. 7].

Постать Олександра Безбородька, станом на 2026 р., офіційно поки є ідеологічно нереабілітованою.

Боротьбою проти створених Росією стереотипів у перекручуванні української історії може стати повернення із забуття імен ніжинських полковників XVII ст., котрі брали активну участь у російсько-українських війнах 1659 та 1668 років: Матвія Гвинтівки, Івана Скоробагатька, Артема Мартиновича та інших. Дані представники ніжинської козацької старшини станом на 2026 р. не вшановані навіть на рівні деросифікації у перейменуванні вулиць м. Ніжина.

Внутрішній туризм та меморалізація відіграє вагомую роль у формуванні української національної ідентичності, консолідації української нації. Практика останніх років показує, що екскурсії Ніжином дійсно стали українськими, автентичними, йде процес українізації пам'яток, інкорпорації їх до ідеологічних аспектів, виховної та освітньої функцій, що формують фундамент української національної ідентичності.

Роботу в цьому напрямку варто поглиблювати, адже почасти навіть ніжинці мало обізнані з новими пам'ятками меморалізації сторінок українського державотворення. Вивчення історії України зараз є нагальною потребою. Існує нагальна потреба в заохоченні школярів та студентської молоді до формування в них знань і розумінь основ української ідентичності, усвідомлення важливості боротьби за її збереження.

Список використаних джерел

1. Желєзко Р. А. Мандрівка у незвідане: забуті та приховані таємниці Ніжина. Видання II. Ніжин, 2024. 185 с.
2. Курико В. Місто, де кожен п'ятий – козацького роду. *Локальна історія*. 2020. № 12. С. 54–61.
3. Морозов О. С. Юрій Лисянський у Філадельфії: дослідження над щоденниками мореплавця. *Ніжинські старожитності*. 2021. № 1–2 (39–40). С. 6–7.
4. Перелік осіб та подій що не містять символіку російської імперської політики. URL: <https://uinp.gov.ua/dekomunizaciya-ta-reabilitaciya/perelik-osib-ta-podiy-shcho-ne-mistyat-symvoliku-rosiyskoyi-imperskoyi-polityky> (дата звернення: 12.01.2026 р.).

